

Da han var liten gikk han i demonstrasjonstog mot utbygging. I dag er Ole Christian Povenius stolt kraftverksjef.

Av **Hanne Larsen**
hanne@altaposten.no

– Jeg var veldig spent da jeg begynte å jobbe her på hva jeg ville møte, men jeg har ikke opplevd noe negativt. Jeg har en fantastisk jobb, sier Ole Christian Povenius, kraftverksjef i Statkraft region nord.

I løpet av sine tjue år i Statkraft har Povenius opparbeidet seg ansvaret for 10 kraftverk fra Kjøllefjord i nord til Kobbelv i sør, samt en vindmøllepark og en pumpestasjon. Oppvekst på Stengelsen, et fluekast fra elva, med en familie hvor enkelte var imot at vassdraget skulle legges i rør, var det lite som skulle tilsi at Povenius en dag skulle ha styring med det mildt sagt omstridte kraftverket.

– Da Alta-utbygginga satte i gang gikk jeg på barneskolen i Øvre Alta og vi som unger syntes dette var ufattelig spennende. Familier var delte i synet på utbygginga og jeg husker at jeg var en av dem som skulket skolen for å gå i demonstrasjonstog som ble ledet av Nils Utsi, sier Povenius og ler.

Satte Alta på kartet

Vi er på Finnmarksvidda, på vei fra Alta til Virdnejavvri og Sautso, hvor henholdsvis demninga og kraftverket ligger. Utenfor bilvinduet gnistrer den uberørte snøen om kapp med sol fra knallblå himmel.

– Det var veldig tilfeldig at jeg begynte å jobbe i Statkraft. Det var ikke før jeg var på jobbintervju at jeg skjønnte for en fin jobb det er og hvor mange muligheter den gir, sier han.

– Tenkte du på at du kunne møte negative kommentarer fra folk som var motstander av utbygginga?

– Jeg hadde ikke noen sterke meninger rundt dette, det var jo mange år siden Alta-saken, men skjønnte at det var en jobb hvor man kunne møte mange meningsstringer fra folk i bygda, sier Povenius, som har fått merke at folk langt utenfor Altas grenser kjenner til Alta-saken.

– Når jeg er ute og reiser merker jeg det. Det er ikke tvil om at Alta-saken har satt Alta på kartet.

Glad for nedskalering

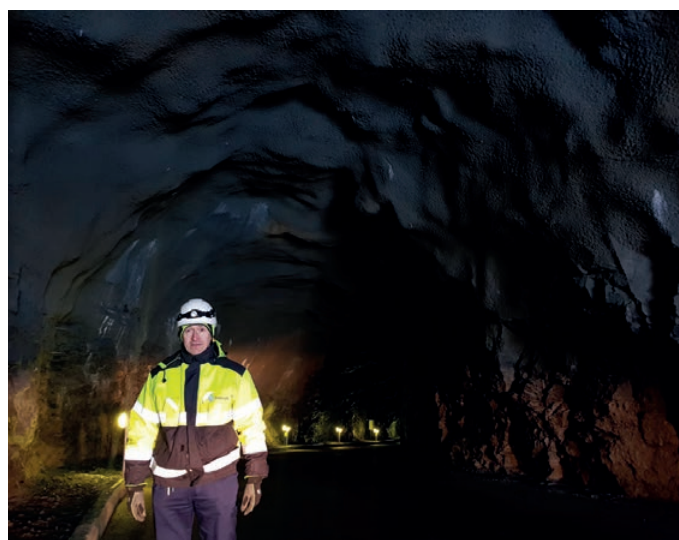
Da utbyggingskampen stod på for 40 år siden var NVE, Statkraft og Statnett organisert ilag. I dag eier Statkraft kraftverket og krafta, Statnett eier nettet som krafta skal distribueres gjennom og NVE (Norges vassdrags- og energidirektorat) er forvaltnings- og kontrollorganet, som ser til at de andre aktørene følger regelverket og gjør det de skal.

De første planene til NVE var som kjent gigantiske og innebar neddemming av bygda Maze, Finnmarks største innsjø Jiesjavvri, samt Jotka.

– Den gang skulle anlegget bli tre-fire ganger så stort som i dag og jeg tror vi skal være glad det ikke gikk slik. Jeg synes vi har en veldig god tilpasning mellom kraftproduksjon og det å ta vare på miljøet og lakseelva. I dag fungerer kraftverket som et elvekraftverk, med naturlig vannføring stort sett hele året. Det blir ikke regulert som de andre kraftverkene. Alta kraftverk kjøres på tilsig, og selv om det ikke var det som var tenkt fra begynnelsen, så synes jeg det er fantastisk at vi kan gjøre det slik, sier kraftverksjefen.

Mye rart i starten

Han forteller at da han begynte i jobben for tjue år siden, var det hensynet til fisken som kom foran kraftproduksjonen.

IKKE KLAUSTROFOBI: Ole Christian Povenius på vei inn i tunnelen som fører ned til demningen. (Foto: Hanne Larsen)

FLOTT KAFÈ: Inne i berget åpenbarer det seg en flott kafè, med utstillingsmateriale som viser den bitre tida da Alta-kampen raste som verst. (Foto: Hanne Larsen)

– Fokuset i Alta er vannføring. Kubikk i elva. Det var det jeg fikk klar beskjed om da jeg begynte her. Så er strømmen bonus, sier Povenius, som medgir at i starten var det mye rart som foregikk.

– Det var mye ustabilitet i nett og aggregat, og vannstanden varierte mye. Man trenger ikke være verken biolog eller ingeniør for å skjønne at det ikke er gunstig for laksen. Men etterhvert har det blitt bedre nett, mas-

kinene er bedre, og det varierer ikke så mye. I tillegg er det montert forbislippingsventil. Skulle det skje et uhell, så slippes det automatisk vann i elva.

fantastisk jobb

DRØMMEJOB: Friluftsmannen og kraftverksjef i Statkraft, Ole Christian Povenius, elsker jobben sin. Her på utsiktspunktet i Virdnejavvri hvor demninga ligger. (Foto: Hanne Larsen)

Mange laksefiskere og naturvernere er fortsatt sønderknust over at en av Europas beste lakseelver måtte ofres på kraftindustriens alter. Nettopp det at myndigheten ble tvunget til å ta så mange hensyn i Alta, mener mange betyr at krafta som kommer ut er forsvinnende liten og ikke på noen måte kan forsvare naturinngrepet i en av verdens nordligste villmarker.

– Like god lakseelv

Povenius er ikke enig i at kraftproduksjonen er ubetydelig i nasjonal sammenheng. I forrige uke uttalte Povenius i denne serien at han mener Alta kraftverk er svært viktig.

– Ja, det har vært kjempeviktig. Også for Finnmark som helhet har det vært viktig å holde en nettstruktur oppe og sikre energiforsyning. Ikke minst var det viktig den tida det ble bygget, sa Povenius, som kunne opplyse at kraftverket produserer 700 Gwh i året, eller nok til å forsyne 30.000 husstander med strøm årlig.

Povenius mener og at påstandene om at lakseelva er rasert kan diskuteres.

– I forhold til totaliteten er fangstene bra. Ulempen er at den er redusert i den øvre del av elva, men forskningen viser at i nedre del av elva har fangstene økt. Laksen må ha vann og det er det samme vannet som før, men bare fordelinga som er en litt annen, sier kraftverksjefen.

Vi er kommet frem til Tutteberget i Jotka og Povenius går ut av bilen for å låse opp bommen, som skal hindre all motorisert ferdsel inn i området, året rundt.

– Dette området er sperret for allmenn ferdsel. Skal du hit inn, må det skje enten til fots eller med sykkel. Det gis ellers kun dispensasjon for næringsutøvelse eller i forskningsøyemed. Det er to grunner til at vi ikke vil ha folk inn hit. Det ene er reindrifta og det andre er vern om naturen, og dyrelivet. Det er et rikt fugleliv her og det å gi dem litt ro, er viktig. Skulle folk kjørt

HOLDER DEMNINGA?: - Vannmassene bidrar til å holde demninga stabil, sier Ole Christian Povenius, som ikke redd for at demninga skal briste, slik mange altaværingar halvveis spøkte med etter utbygginga. (Foto: Hanne Larsen)

her frem og tilbake hele tida ville det ikke vært gunstig, sier han.

– Er det mye turister her?

– Ja, turismen til Sautso har økt fra 1000 til rundt 3000. Etter utbygginga kom det i stand et samarbeidsprosjekt mellom Alta kommune, Kautokeino kommune og Statkraft og det har vært rimelig greit med besøkende de siste årene på disse turene, som er organiserte.

Mektig natur

Noen kilometer lenger inn deler anleggsveien seg. Veien til venstre går mot Virdnejavvri og dammen, mens den andre går videre ned til Alta kraftverk, som ligger nærmere Sautso. Vi tar til venstre. Etterhvert som vi nærmer oss demninga blir det stadig brattere ned mot den mektige canyoen.

– Ja, det er utrolig flott her oppe, sier Povenius idet vi stiger ut av bilen og går ut mot utsiktspunktet. Under oss ligger 110 meter med betong nærmest støpt inn i det trange juvet.

– Når man ser ned her så skjønner man at det ikke var mye ferdsel her før i tida, sier Povenius.

Kraftverksjefen går ned til bilen, trykker på en knapp og foran oss åpner fjellveggen seg. Vi kjører inn og omsluttet av mørke. Under oss ligger det ti kilometer med tunneler. Mens vi snirkler oss nedover går tankene til den lokale anleggsarbeideren som mistet livet i tunnelarbeidet her for over 30 år siden.

– Det er tragisk at det skjer, men man må huske på at det er mange år siden og at det var et litt annet fokus på dette med sikkerhet en gang. På et så stort anlegg, med mange hundre mennesker involvert, var det nesten forventet at ulykker kunne skje på den tida, men det er like tragisk uansett, medgir Povenius. Heldigvis er fokuset på helse og sikkerhet adskillig større i dag.

Historien er viktig

Nede i tunnelen stopper Povenius bilen og vi går inn nok en port. Plutselig avløses mørket av et fantastisk kafelokale, med panoramautsikt over Virdnejavvri og demninga. Veggene i lokalet er prydet med store fotografier av demonstrantene fra Stillaaksjonen og fra sultestreiken utenfor Stortinget i 1979.

– Det er blitt kjempeflott her. Og det er viktig med historien, som er en av grunnene til at Alta kraftverk har blitt så kjent. Alta er nesten blitt som en «mong», sier Povenius, som fastslår at motstandskampen har vært avgjørende for at miljøfokus har kommet i forgrunnen i senere utbyggingssaker.

– Slik det er i dag er det utrolig mye utredninger på konsekvenser iforhold til miljø. Det er ikke så mye mer å hente fra vannkraft i Norge fordi det er så mange hensyn som skal tas. I forhold til Alta er det etter utbygginga brukt flere hundre millioner på tiltak for å bedre forholdene i elva. Og det fungerer. Det er fantastisk at det går an å kombinere

kraftproduksjon med lakseproduksjon, sier Povenius.

I tottene på hverandre

Han medgir at mye har skjedd de siste 40 årene når det gjelder stemninga mellom de ulike interessegruppene.

– Det er litt artig å se utviklingen fra jeg startet i jobben og da vi hadde de første møtene inn mot kommunen, ALI og forskerne. Det var høylydte diskusjoner og Statkraft var ikke noe bedre enn de andre. Man var i tottene på hverandre og det var mange uenigheter og usannheter ute og gikk. Etterhvert ble samarbeidet bedre og i dag er det et godt samarbeid på tvers, sier han.

Demninga og kraftverket tok fem år å bygge og stod ferdig i 1987. Vi tar oss en sving nedom selve kraftverket, hvor man utvendig ikke kan se spor av de voldsomme konstruksjonene som ligger inne i berget.

– Innvendig i kraftverket har vi kontorer og noen overnattingsplasser, hvis det er behov for å jobbe ekstra. Hundre meter lenger ned er det sprengt ut et svært hull, hvor det er plassert et kraftverk. Selve bygget innvendig er like stort som Scandic hotell, men som du ser på utsiden er det ikke mye man ser av dette, sier Povenius og legger til:

– Så det du ser visuelt av inngrepet er minimalt. Men du har elva, forstyrrelsen på reinen og på fuglelivet. Men hva er alternativet til vannkraft? Kraft produsert på fossilt brennstoff eller atomkraft? Vindmøller er et bra alternativ, men mye mer visuelt enn dette. Og da må folk spørre seg hva vil de ha, sier kraftverksjefen, før han begynner å kjøre oppover dalsiden på vei tilbake til Alta.

Kan demninga briste?

Nå som vi har sjefen for hele kraftverket og demninga foran oss, må vi bare spørre om det er noe hold i det vi var så redde for som barn: At demninga skulle ryke og at det ble viktig hvor i Alta man bodde. Som daling kunne undertegnede klatre opp på Nalganas, og de nede i sentrum kunne komme seg opp på Komsa. Er denne frykten reell? Kan demninga briste?

” Jeg er ikke redd for at dammen skal ryke. Jeg bor selv på Aronnes, så hvis jeg skulle finne på å flytte, kan dere kanskje begynne å bli litt bekymret,

Ole Christian Povenius

– Vi har hatt dambruddsbølgeberegning og fagekspertise har vært inne. Så jeg vet ikke; hvis det kommer en alien, kanskje. Demninga er massiv og i forhold til terror så har vi hatt forsvaret inne som har forsikret oss om at den er terrorsikker. Det verste som kunne skje var at det kom et jordskjelv i retning oppover, mot tom dam. Men hvis dammen er tom, er det jo ikke så store konsekvenser. Så nei, jeg er ikke redd for at dammen skal ryke. Jeg bor selv på Aronnes, så hvis jeg skulle finne på å flytte, kan dere kanskje begynne å bli litt bekymret, sier Povenius og ler.

Norge plikter å ta vare på masimjelten.

Blomsten som vil koste NVE millioner

— Av Vidar Meisingseth —

Etter at den svært sjeldne blomsten «Masimjelten» i kongelig resolusjon ble vedtatt fredet for drøyt en uke siden, risikerer nå Norges Vassdrag- og Elektrisitetsvesen å måtte ut med betydelige beløp for å sikre at denne blomsten ikke går tapt under utbygginga av Alta-Kautokeino-vassdraget. I et brev fra miljøverndepartementet blir NVE bedt om å foreta tekniske undersøkelser og økonomiske vurderinger av hvorvidt det er mulig å sikre rasmarka i det aktuelle utbyggingsområdet med en betong-forbygning eller lignende.

PLANTE TIL BESVÆR: Masimjelten ble for alvor kjent da biologene fant den sjelden planten i utbyggingsområdet i Sautso. Her er det avisa Nordlys som beskriver den kuriose hodepinen planten skapte for NVE for 40 år siden.

Miljøkrigerne Per Flatberg og Jan Borring tilgir ikke NVE for Alta-utbygginga.

Av Hanne Larsen
hanne@altaposten.no

– NVE har en stor del av ansvaret for at Alta-utbyggingen ble gjennomført, og Alta-saken er ikke noe de kan være stolt av. Det begynte med forslaget om neddemming av Maze, og selv om det bare var en såkalt «ressurskartlegging», var skaden skjedd, og det kom til å hefte ved NVE i årene etter, sier Per Flatberg til Altaposten.

Under Alta-aksjonen var Flatberg generalsekretær i Norges naturvernforbund og hans engasjement for Alta-saken gjorde at han ble hyret inn som informasjonsleder for Folkeaksjonen mot utbygging. Flatberg kom med i aksjonsgruppa etter at han hadde deltatt i den store politiaksjonen 14. januar 1981. Etter at politiet hadde ryddet Nullpunktet og mange anså slaget som tapt, ble folkeaksjonens arbeid i enda større grad konsentrert rundt saksbehandlingsfeil og mangelfulle konsekvensutredninger fra NVEs side.

Siste halmstrå

Som et siste desperat forsøk på å stanse utbygginga trommet folkeaksjonen sammen til en høring i Oslo, 23. og 24. september 1981, hvor målet var å få frem så mye dokumentasjon som mulig, som kunne få myndighetene til å skrinlegge Alta-utbyggingen, en gang for alle.

– Den var en solid dokumentasjon av både verneverdier og svikt i saksbehandlingen, og at utbyggingen var unødvendig av hensyn til kraftsituasjonen. Det var rett og slett en imponerende rekke av innledere, sier Per Flatberg, som deltok fra folkeaksjonens side.

” Vi hadde store forhåpninger til høringen, selv om den kom i 12. time. Og vi var svært skuffet over at det store arbeidet med høringen ikke førte fram og at utbyggingen fortsatte. Den var vårt siste halmstrå. Personlig følte jeg meg temmelig utslått etterpå.

Per Flatberg

EMOSJONELT: Det ble et sterkt gjensyn med Altaelva for Per Flatberg, da han besøkte Alta og elva høsten 2018. (Foto: Privat)

Ikke noe NVE kan være stolt av

VISSTE DU AT:

I løpet av to intense høstdager i 1981 foregikk en omfattende høring i Oslo, hvor en rekke fagfolk argumenterte for hvorfor Altautbygginga burde stanses.

zoolog Per J. Tømmerås valgte NVE og myndighetene å se bort ifra.

– Det ble gjort en høyst overfladisk undersøkelse av rovfuglbestanden, og Per J. Tømmerås slo fast at det var en helt annen be-

stand av rovfugl som fulgte konsesjonssøknaden, enn det som var beskrevet i rapporten. Det var en miljøpolitisk skandale, som naturligvis burde ført til ny vurdering av utbyggingsplanene, brummer Flatberg.

Folkeaksjonen ga i november 1981 ut den lille boka Althøringen, hvor innleggene til de ulike fagfolkene er dokumentert. Per J. Tømmerås deltok for å belyse det ornitologiske aspektet. Når det gjaldt fuglelivet i Sautso og Virdnejavvri, der demninga i dag kneiser 110 meter opp fra dalføret, plukket Tømmerås rapporten som Stortinget hadde lent seg på, møysommelig fra hverandre.

– Fjernet ti arter

Oddvar Brekke og Roar Selboe hadde fått oppdraget med å dra til Sautso/Virnejavvri for å finne ut hvordan det stod til med fuglefaunaen, og skal ifølge Tømmerås ha kommet tilbake med, etter hans mening, en mildt sagt mangelfull rapport.

– Brekke og Selboe har i allefall klart å fjerne ti arter fra våre arbeider. Deriblant har vi en så sjelden art som dvergås, kanskje den

Dessverre hjalp det lite. Sentrale politikere ga blaffen i å komme å høre om verneverdige planter, jaktfalk eller om en reindrift de mente ville bli minimalt berørt.

– Vi hadde store forhåpninger til høringen, selv om den kom i 12. time. Og vi var svært skuffet over at det store arbeidet med høringen ikke førte fram og at utbyggingen fortsatte. Den var vårt siste halmstrå. Personlig følte jeg meg temmelig utslått etterpå, medgir Flatberg.

– Torpederte utredningsforsøk

I likhet med folkeaksjonens leder Alfred Nilsen, står Flatberg også i dag fast på at NVE hoppet bukk over naturfaglige undersøkelser i Alta-saken. Han nevner spesielt året 1975, da han hevder at NVE «torpederte» forslagene om undersøkelser.

– NVE kom nærmest med trusler overfor miljøverndepartementet, for å hindre slike undersøkelser av hensyn til kraftsituasjonen i Finnmark. De mangelfulle naturfaglige

undersøkelsene førte blant annet til at det ikke ble gjort skikkelige botaniske undersøkelser. At botaniker Arve Elvebakk og hans medarbeidere ved UiT, sommeren 1981, fant flere verneverdige planter i området, deriblant den ekstremt sjeldne Masimjelt, som bare vokser der og i Maze, ble heller ikke ilag vekt, sier Flatberg.

Arve Elvebakk skrev i en kronikk i fagbladet Vassdrag i 1983, at plantelivet i reguleringsområdet var enestående i norsk og internasjonal sammenheng og at undersøkelsene i Sautso-området bekreftet at Alta-Kautokeino-vassdraget var landets mest verdifulle vassdrag, botanisk sett. Flatberg forteller til Altaposten at rapporten til Elvebakk ble vurdert som så oppsiktsvekkende at Flatberg egenhendig dro til Oslo for å overlevere den til statsminister Gro Harlem Brundtland.

– Men også denne gangen sviktet hun, sier den gamle miljøforkjemperen.

Rovfugler

Han viser også til at da NVE søkte om konsesjon, var det med det han betegner som en syltynn rapport om fuglebestanden i Sautso-området fra forskerne Oddvar Brekke og Roar Selboe, vedlagt. Erfaringene og de langt mer grundige undersøkelsene til

VISSTE DU AT:

NVE måtte mure inn masimjelten i Virdnegouika for at den skulle overleve. Planten finnes kun to steder i Norge og det er tre km sør for Maze og i Virdnegouika. Den er en flerårig urt som kan bli 30-40 cm lang og den ble i 1983 fredet i Norge.

Ikke forgjeves

Selv om nederlaget på naturens vegne fortsatt smerter, så medgir han at det er et lite plaster på såret, at kampen ikke var helt forgjeves.

– NVE ble endret etter Alta. De

forsto at det måtte bli en helt annen håndtering av store kraftutbyggingsprosjekter, og det ga etter hvert resultater i konkrete saker og i arbeidet med verneplanene for vassdrag. Statskraftverkene ble i 1983 utskilt fra NVE og det kom langt mer realistiske prognoser etterhvert, sier Flatberg og legger til:

– Og aller viktigst, med Erling Diesen som NVE direktør i 1991, kom det helt andre holdninger inn i NVE, og samarbeidet til naturvernforbundet ble også bedre. Jeg kjente Diesen litt fra tidligere, og han forsøkte også å bedre forholdet mellom Sigmund Larsen og meg, men det falt på steingrunn.

Ryddig forhold

Selv om Flatberg mener at mye er bedret og gleder seg over at de «gamle gubbene» er borte, så skal det nok mer enn energien fra et Alta-kraftverk til, for å varme opp forholdet til den gamle fienden.

– Det er fortsatt betydelig uenighet mellom NVE og oss i Naturvernforbundet i store og små vannkraftsaker, og vi har flere ganger klaget konsesjonsvedtak i NVE til OED og fått medhold. Det fattes en del uforståelige vedtak i NVE, og i flere saker er det dårlige miljøundersøkelser, som følger konsesjonsøknaden. Vi har i tre-fire tilfeller innhentet alternative miljørapporter og funnet mye som var oversett, hevder han.

Likevel:

– Men samarbeidet med både saksbehandlere og direktører i NVE fungerer godt og i dannede former, til tross for uenighet i noen konkrete saker. Vi er ikke lenger «fiender» og har et helt greit og ryddig forhold på alle plan. Det var derfor naturlig for meg å si ja til å være med og bidra med innspill da NVE besluttet å lage «Kampen om Alta», også fordi det ville innebære en selvansakelse i NVE av deres rolle i Altasaken. Vi er jo alle tjent med en god og faktabasert utstilling. ((Per Flatberg er sentral i NVEs nye utstilling som du kan lese mer om på neste side i reportasjen).

– Alta måtte betale prisen

Jan Borring mener Alta måtte betale prisen for at NVE senere har besinnet seg og gjennomført grundigere konsekvensanalyser før vannkraftutbygginger.

– Ja, Alta ble prisen som ble betalt for bedre planlegging og for at vi fikk Samlet plan for vassdrag. I fortsettelsen må målet være å bygge ut kraftverk der kraftverdien er stor i forhold til naturødeleggelsen. Det var det ikke i Altas tilfelle, sier Borring.

KRITISK: Jan Borring jobbet aktivt med informasjon under Alta-saken. Han mener myndighetene drev villedende informasjon for å selge inn kraftverket. (Foto: privat)

jømagasinet ut et spesialmagasin om saken allerede i 1979, der Borring var sterkt involvert. Borring var blant dem som uttalte seg under Alta-høringen, og i boka Altahøringen, fremkommer det at Borring under høringen påpekte at NVE hadde lagt opp til et manøvreringsreglement, som tilsa en langt kraftigere vannføring på sen vinteren, enn det som var mulig, grunnet isforholdene.

Borring viste også til at ved å måtte utsette maksimal vannføring fra 1. april til 1. mai, ville kraftproduksjonen bli halvert i perioden. Han hevdet også at det lå an til et kraftoverskudd i Nord-Norge, ikke en kraftkrise, slik det ble hevdet fra utbyggingshold. Og om det skulle være slik at man behøvde krafta, mente Borring uansett at det manglede forsyningslinjer fra Alta, slik at man kunne nyttiggjøre seg krafta i en samkjøring med regionen ellers. Kort oppsummert mente Borring den gang, som i dag, at det å rasere en av verdens beste lakseelver til fordel for et kraftverk man ville få så lite nytte av, var galskap.

– Det var en forferdelig feilbedømming. Faktum er at du kan ikke få maksimal produksjon, samtidig som du tar vare på laksen. Nå kjenner ikke jeg til situasjonen for kraftverket i dag, men det som er sikkert er at den krafta som kommer derfra kun dreier seg om promiller av den samlede kraftforsyningen i Norge, sier Borring til Altaposten i dag. Han hevder at han hadde gode kontakter blant folk som jobbet i energiforsyningen, hvor han den gang fikk opplysninger om at den kjøringen av verket som NVE først la til grunn, ikke var mulig om man skulle la elva bestå som en lakseelv.

– Alta-saken var en øyeåpner fordi den lokale motstanden var så sterk. Vi kom i kontakt med Folkeaksjonen og hadde et spennende samarbeid med dem om å få ut informasjon om saken. Jeg beundrer fortsatt disse Alta-folkene – de stod på hundre

prosent for en god sak og ble straffet med bøter og oppviglertiltaler, en skikkelig skamlett på norsk etterkrigshistorie, tordner Borring.

– Ufine pressmidler

Han er fortsatt rasende over det han mener var uredelighet i innsalgprosessen. – Gradvis oppdaget vi at Alta-verket var solgt inn som eneste løsning på noe som ble framstilt som en akutt kraftmangel for Finnmark. Tidligere energiminister Gjerde snakket om en «ulykke i Finnmark» uten Alta-verket og hevdet de hadde «lett med lys og lykte» etter alternativer. Dette stemte aldri, det var egentlig snakk om ganske ufine pressmidler, men det påvirket selvsagt Stortinget.

– Hvorfor kjørte de bare på da, om de visste at det ble lite strøm igjen av alt bråket? Gikk det prestisje i prosjektet?

– Ja, det er min teori. Her hadde NVE jobbet i mange år med Alta-saken og de hadde måttet gi opp bit for bit av prosjektet. Først Maze, så Jiesjavri og Joatka. Til slutt tenkte de vel; «søren skal vi ikke få noen ting?» Og det er jo og forståelig. Senere ble det et spørsmål om å ikke ville gi etter for sivil ulydighet og sultestreikende samer. Til slutt dreide alt seg om å ikke gi etter og jeg har hørt at noen har sagt at «verket skal bygges om det så ikke gir en eneste kilowatttime». Dette har jeg fått gjenfortalt, men det sier noe om holdningene som rådet, sier Borring. Per Flatberg bekrefter at de hadde folk i NVE som støttet miljøforkjempernes syn langt på vei.

– Vi visste via lekkasjer fra kontakter blant annet i NVE at det forelå vesentlig lavere prognoser enn de opererte med offentlig. Dette førte til store oppslag i Bergens Tidende, men det hjalp ikke, sier Flatberg.

Bukken og havresekken

Den pensjonerte naturvernlederen minner og om den uheldige organiseringen NVE hadde for 40 år siden, hvor NVE som utbygger, Statskraftverkene og Vassdragsdirektoratet var samorganisert.

– Det var virkelig bukken og havresekken, med et egenrådige hovedstyre, og med mektige og svært lite samarbeidsvillige sjefer, sier Flatberg, som ikke legger skjul på at det var et meget kjølig forhold mellom han selv og daværende NVE-direktør Sigmund Larsen, og Sigurd Ålefjær, i Statskraftverkene.

– Det var en svært dårlig kjemi mellom oss i Naturvernforbundet og dem. Alt dette førte til at NVE, sammen med med Bjartmar Gjerde i Olje og energidirektoratet (OED), var våre uttalte fiender. Og sammen med kraftsosialister i Stortinget og ikke minst i Finnmark Ap, greide de å presse gjennom Alta, dessverre, sier Flatberg.

– Viktig med lokal kraftoppdekning

NVE-direktør Rune Flatby sier i en kommentar til Altaposten at Alta-kraftverk ble behandlet i en tid da lokal kraftoppdekning var viktigere enn i dag.

– For Energiloven i 1991, hadde de regionale kraftselskapene oppdekningsplikt innenfor sitt forsyningsområde. Kraftnettet var heller ikke utbygd på samme måte som i dag. Først i 1994 ble det etablert et sammenhengende sentralnett gjennom hele Norge, da linjen mellom Salten og Svartisen ble satt i drift, sier han.

Underskuddsområde

Videre minner Flatby om at NVE hadde

et hovedstyre som var utnevnt av Stortinget, og at hovedstyret anbefalte utbygging i 1976, blant annet med bakgrunn i at Finnmark var et underskuddsområde.

– Beslutningen om utbygging av Alta ble tatt i Stortinget etter en bred vurdering av blant annet kraftbehovet i Finnmark, sier NVE-direktøren, som opplyser at Alta-kraftverk produserer ca 0,6 TWh som tilsvarer ca 0,5 % av Norges totalproduksjon på 130 TWh.

– I det norske kraftsystemet som består av nesten 1700 store og små kraftverk, er det vanskelig å vurdere viktigheten av hvert enkelt kraftverk.

mest truede arten i hele Europa, sa Tømmerås under høringen. Han viste videre til at lappfiskanda ikke var nevnt, og at Selboe og Brekke skal ha klassifisert området fra Virdnejavri og ned til første damsted som betydningsløst som rovfuglbiotop.

– Det stemte jo dårlig med arbeidet vårt, for i 1974 påviste vi både dvergfaun, tårnfalk, fjellvåk og jaktfalk, sa Tømmerås i følge boka Altahøringen. I Naturvernforbundets magasin Norsk natur nummer 3 fra 1980, skriver de om Tømmeråsrapporten:

«Når det gjelder dyrelivet langs Alta-Kautokeinovassdraget, har den såkalte Tømmeråsrapporten tilbakevist punkt for punkt rapporten fra 1975, som konkluderte med at Altavassdraget huser en fattig fauna knyttet til strand og vann. Sannheten er, sier Tømmerås, at det i 1975 ble påvist den tettteste rovfuglbestand som noensinne er registrert i Norge. Også Edvard K. Barth, en av landets ledende ornitologer har gitt sin uforbeholdne støtte til Per Tømmerås i denne saken».

– Urealistisk om kraft

I den samme magasinutgivelsen tok naturvernforbundet for seg kraftprognosene til NVE, som ble anslått å være fullstendig urealistiske. Naturvernforbundet viste blant annet til Jan Borring, som hadde jobbet mye med disse spørsmålene under Alta-saken. Sammen med Folkeaksjonen ga Mil-

SAMARBEID: Sidsel Hindal (t.h) fra NVE og Ingvild Herberg fra Norsk skogmuseum har jobbet lenge med utstillingen som kan besøkes både live og på nett. (Foto: Stig Storheil/NVE)

NVE belyser Alta-saken med utstilling

– Det har vært viktig å belyse alle sidene, sier prosjektleder Sidsel Hindal.

Av Hanne Larsen
hanne@altaposten.no

Hindal er seniorrådgiver i Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) og prosjektleder for nettutstillingen «Kampen om Alta». Utstillingen er laget av Anno Norsk skogmuseum, Kraftmuseet og NVE, og er en integrert del av vandretstillingen som åpnet i NVEs hovedkontor 24. april 2018.

Strøm kontra natur

I tillegg til historier fra sentrale skikkelser, som på ulikt vis ble berørt av Alta-utbyggingen, gir nettutstillingen et interessant og spennende innblikk i ulike sider av konflikten gjennom dokumenter, kunst, fotografier, film og mye mer fra den turbulente tida. Den samiske rettighetskampen var avgjørende for hvilken kraft saken fikk. Dette er med i utstillingen, men er ikke hovedfokus.

– Vårt utgangspunkt har vært å se på behovet for strøm versus vern av naturen. I tillegg til at vi fokuserer på konfliktlinjene

som preget saken, de ulike aktørene og konsekvensene utbyggingen fikk, stiller vi også spørsmål ved NVE og forvaltningens rolle, sier Hindal.

Nødvendig tid

Arbeidet med nettutstillingen «Kampen om Alta» ble innledet høsten 2016, nesten 30 år etter at Alta kraftverk ble åpnet.

– Vi tenker at denne utstillingen ikke kunne latt seg gjennomføre noe særlig tidligere. For å kunne se historien i et retrospektivt lys, har årene som har gått vært nødvendige, mener Hindal og føyer til:

– NVE har også gjennomgått store endringer fra 1970-80 tallet. Da var Statkraftverkene en del av NVE og det var rundt 4000 ansatte. I dag er NVE et direktorat under Olje- og energidepartementet med 600 ansatte fordelt på fem regionskontor og hovedkontor i Oslo. NVE har med nettutstillingen ønsket å gi et bilde av hva Alta-saken dreide seg om.

– Mange kjenner saken kun fra historiebøkene. Vi valgte derfor utstilling som vår formidlingsform. Vi ville fortelle historien gjennom bilder, lyd og video i tillegg til tekst, ikke minst for å gjenspeile tidsånden som var så avgjørende for hvordan kampen om Alta utspilte seg, sier Hindal.

Liv til fakta

For at utstillingen skulle bli så levende som mulig, har det vært viktig å komme tett på personene.

– Å gi liv til fakta har vært svært viktig og her har de vi har intervjuet vært gull verdt. De har delt raust med sine erfaringer, noe som ikke har vært en selvfølge. Man må huske at mye stod på spill for alle parter, sier prosjektlederen. NVE har laget denne utstillingen som et ledd i oppdraget vi er gitt fra Olje- og energidepartementet (OED) knyttet til å dokumentere og formidle norsk vassdrags- og energihistorie. Et oppdrag vi utfører sammen med våre to samarbeidsmuseer, Kraftmuseet og Norsk skogmuseum, forklarer Hindal

– Vi har også ansvar for at sektorens kulturminner blir tatt hensyn til i vår saksbehandling. Vi er nå i sluttfasen av et prosjekt som skal gi bedre dokumentasjon av kultur-

minnene. Dette er informasjon som også skal gjøres åpent tilgjengelig og som skal kunne brukes av andre. NVE har per i dag valgt ut 227 kulturminner til å ha nasjonal verdi og ett av dem er Alta kraftverk, opplyser hun.

Flere kanaler

Hindal forteller at for å gjøre historien om norsk vannkraftutbygging kjent og tilgjengelig, tas flere formidlingskanaler i bruk.

– Vi bruker nasjonale tjenester som DigitaltMuseum, NVEs tjeneste Fotostrømmen, artikler og presentasjoner, og ikke minst sosiale medier, særlig Facebook. Nå skal vi lage et nytt nettsted for vassdrags- og energihistorie, hvor målet er å aktualisere historien og gjøre den relevant. Hvilken betydning har sektoren hatt for norsk samfunnsutvikling? Hva kan vi lære av historien? Kan historien få betydning for fremtidige valg? Det allmenne publikum er en hovedmålgruppe for oss og vi bruker våre samarbeidsmuseer aktivt. Museene jobber i tillegg med formidlingsopplegg rettet mot skolene.

Del av et større system

Samtidig som mye er sagt og skrevet om Alta-saken har ikke forvaltningens versjon i like stor grad kommet frem.

– I tillegg til å belyse de ulike sidene av konflikten og til å gi aktører på begge sider plass, har vi også ønsket å vise hvilken rolle NVE/Statkraftverkene hadde. At de var en del av et større system og hadde en sentral samfunnsoppgave, sier hun.

– Utstillingen kan sees på som ett bidrag til å få frem vannkraftens betydning for samfunnsutviklingen i Norge. På mange måter har oljen og historien om den, overskygget at Norge er et land bygget på vannkraft. Det er viktig at nye generasjoner får økt kunnskap om denne delen av norsk historie, og også at mer enn 95 prosent av Norges kraftproduksjon kommer fra vannkraft. Norge er i dag Europas største vannkraftprodusent og nummer seks på verdensbasis. I denne fortellingen er det viktig at historien består av flere faser. Det er mange avveininger som må tas ved utbygginger og enkelte utbygginger har vært konfliktfylte. Inngrep i naturen får konsekvenser, fastslår Hindal.

Alta-saken

- Alta-saken var en politisk konflikt fra rundt 1968 til 1982, hvor samiske interesser og miljøverninteresser gikk mot en storskala vannkraftutbygging i Indre Finnmark.
- Planene møtte hard kritikk, og i 1973 ble «Alta-utvalget» for bevaring av vassdraget dannet. Motstanden mot utbyggingen var basert på samiske interesser, reindriftsinteresser og miljøverninteresser.
- I de første planene lå også en neddemming av bygda Maze inne, dette ble senere skrotet og i 1973 vedtar Stortinget varig vern av Maze.
- I 1976 går kommunestyret i henholdsvis Alta og Kautokeino imot utbyggingsplanene, mens Finnmark fylkesting sier ja. Aksjonens første leder er Kato Johansen, før Alfred Nilsen fra Alta overtar stafettspinnen.
- I 1978 dannes Folkeaksjonen mot utbygging av Alta-Kautokeino-vassdraget og 15.000 underskrifter samles inn lokalt.
- I januar 1979 varsler et folkemøte i Alta sivil ulydighet mot utbyggingen. I juni samme år avviser Stortinget et forslag om å ta Alta-utbyggingen opp til ny behandling.
- I september 1979 stopper folkeaksjonens lenkegjeng anleggsarbeidet i Stilla. Lokalt politi forsøker å fjerne demonstrantene, men må gi opp.
- I oktober 1979 sultestreiker en gruppe samer foran Stortinget. Statsminister Oddvar Nordli erklærer midlertidig stans i anleggsarbeidet og lover at samiske rettigheter skal utredes.
- I mai 1980 vedtar Stortinget for tredje gang at utbyggingen skal gjennomføres.
- I januar 1981 sendes 600 politifolk til Alta for å fjerne demonstrantene som har barrikadert seg ved det såkalte Nullpunktet i Stilla. Politiet har militært utstyr og militære kjøretøy til rådighet. Samebevegelsen innleder en ny sultestreik.
- I februar 1981 erklærer statsminister Gro Harlem Brundtland midlertidig stans i anleggsarbeidet, på grunn av brudd på kulturminneloven. I september gjenopptas arbeidet, mot harde protester fra reindriftsamer.
- I 1982 oppløses Folkeaksjonen mot utbygging og i mars samme år forsøker Niilas Somy og minst to andre personer å sprengte den såkalte Somy-brua. Forsøket mislykkes og Somy mister en arm under sabotasjeaksjonen. De to andre som var med har aldri stått frem offentlig.
- I 1984 legges den første delutredningen frem av samerettsutvalget, som ble opprettet etter sultestreiken i 1979.
- I 1987 settes Alta kraftverk i drift.
- I 1989 blir Sametinget åpnet av Kong Olav.

Kilder: Alta, kraftkampen (Lars Martin Hjørthol 2006), Store norske leksikon.

HISTORIEN SKAL FREM: Alfred Nilsen sammen med sine meningsfeller er bare ett av mange bilder som NVE viser frem i sin nye utstilling. (Foto: Alta museum)

VANDRETSTILLING: NVE stiller ut både live og på nett. (Foto: NVE)

NESTE UKE:
Reineier Iver Sara fikk anleggsveien midt i matfatet.